

Fylkesstyret:

Namn	Verv	Oppmøte	Mobil	E-post
Inge Martin Karlsvik, 6490 Eide	Leder	MØTT	95264979	inge.karlsvik@mimer.no
Anne Katrine Jensen, 6638 Osmarka	Nestleder	MØTT	90156039	anne.katrine@hansgarden.no
Odd Helge Gangstad, 6475 Midsund	Styremedlem	MØTT	40287112	odd.gangstad@gmail.com
Arne Rekkedal, 6165 Sæbø	Styremedlem	MØTT	99649978	arne.rekkedal@tussa.com
Gunnhild Overvoll, 6200 Stranda	Styremedlem	MØTT	97164856	gunnhildovervoll@hotmail.com
Trond Malmedal, 6445 Malmefjorden	1. vara	FORFALL	41631265	trond.malmedal@online.no
Merete Bolme, 6613 Gjøra	Nestleder BKL	FORFALL	90967963	mebo@live.no
Therese Aasen Fossem, 6631 Batnfjordøra	Fylkesleder BU	FORFALL	92043305	aasenfossem@gmail.com
Til orientering:				
Petter Melchior, 6214 Norddal	2. vara		92283477	petter.melchior@gmail.com
Oddvar Mikkelsen 6640 Kvanne	3. vara		41460565	om@orkla.norgesfor.no
Sekretariatet		Tlf. arb		
Arnar Lyche	MØTT org.-sjef	41418871	41418871	arnar.lyche@bondelaget.no
Arild Erlien	MØTT rådgiver	99726399	99726399	arild.erlien@bondelaget.no
Atle Frantzen	MØTT førstekonsulent	90954787	95245900	atle.frantzen@bondelaget.no
Rose Bergslid	MØTT rådgiver	93003808	93003808	rose.bergslid@bondelaget.no
Per Eldar Nakken	MØTT prosjektleder	92093402	92093402	per.eldar.nakken@bondelaget.no

Protokoll fra styremøte i Møre og Romsdal Bondelag tirsdag 9. og onsdag 10. desember 2014 på Sagafjord Hotel på Sæbø i Ørsta

Tirsdag 9. desember – styremøte kl. 12.00-18.00

Middag kl 20.00 på Rekkedal Gjestehus på Sæbø. Margrethe og Bjarne Rekkedal ga omvisning og orientering om virksomheta på gjestegarden.

Tillitsvalgte i Bondelagene i Hjørundfjord, Ørsta, Austefjord og Bjørke deltok på middagen.

Onsdag 10. desember - styremøte kl. 09.00-11.45

Styremøtet ble avsluttet med gardsbesøk på Øye i Norangsdalen, hos Jetmund Øye og faren Svein Arne Øye. De driver med mjølk og pelsdyr.

Pressemelding og bilder er utsendt og lagt på hjemmesida 12. desember:**Bondelaget viste støtte til pelsdyrnæringa**

Møre og Romsdal Bondelag viste sin støtte til pelsdyrnæringa ved å besøke pelsdyroppdrettere i Norangsdalen, dagen etter at dokumentarfilmen "Pels" ble vist på norske TV-skjermer. Jetmund Øye og faren Svein Arne Øye viderefører ei næring med lange tradisjoner i dalen. Gode resultater krever nøyaktighet og flid i produksjonen, påpeker Svein Arne. Det vil si godt dyrestell.

Fylkesstyret i Møre og Romsdal Bondelag hadde lagt sitt to-dagers styremøte til Sagafjord Hotell på Sæbø i Ørsta 9. og 10. desember, og hadde nyttige og lærerike gardsbesøk på Rekkedal Gjestehus og hos pelsdyroppdrettere på Øye.

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: PB 2047 Moldegård 6402 Molde	Besøksadresse: Fannestrandveien 63. Molde	Telefon: 71 20 28 90	Mobil: 41 41 88 71	E-postadresse More.romsdal@bondelaget.no
Møre og Romsdal Bondelag	Org.nr.: 939678670	Bankkonto:	8101.05.12891	Internet:
Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 985063001 MVA			www.bondelaget.no/moreogromsdal

Faste saker for styret i Møre og Romsdal Bondelag:**1/2014 Godkjenning av sakliste**

Vedtak: Innkalling og sakliste godkjent

2/2014 Godkjenning av protokoll 3. oktober 2014

Vedlegg: Protokoll var tidligere utsendt for godkjenning.

Vedtak: Protokoll frå styremøtet godkjent.

3/2014 Medlemsutvikling og medlemsverving

Medlemstal fra årsmeldinga pr 31. desember 2013: 3.334

Medlemstal pr. 1. januar 2014: 3.309 Medlemstal pr 4. desember 2014: **3.316**

Nyinnmeldte hittil i 2014: **158** Utmeldte hittil i 2014: **151**

4/2014 Referat fra møter og arrangementer (siden siste styremøte)**13. oktober: ”Konferanse om norsk melk – nå og framover”**

M&R Bondelag og Tine arrangerte konferansen på Hotel Alexandra i Molde mandag 13. oktober kl 10.00-16.00. Hvor står vi og hvor går vi i norsk melkeproduksjon? Dersom vi i næringa skal greie å påvirke vår egen framtid, må vi bli enige om hva vi vil.

136 deltakere, som var bønder, forvaltning, rådgivere, forskere, politikere og alle andre som er opptatt av utviklingen i landbruket.

Konferansen var gratis. Det var søkt om BU-midler. BU-tilskuddet ga tilstrekkelig økonomisk sikkerhet for konferansen.

Møteleder: Olav Håkon Ulfsnes, melkeprodusent og styreleder i N&R Felleskjøp

Del 1: Status: Presentasjon av rapport fra Norges Bondelag ”Melkeproduksjon for framtiden”

v/**Per Hilleren**, leder i Sogn og Fjordane Bondelag. Melkas betydning i norsk landbrukspolitikk v/**Johnny Ødegård**, direktør i Tine rådgiving. Norsk melkeproduksjon – hva er det vi har? v/**Liv Sølverød**, leder for Tine Mastittlaboratoriet i Molde

Del 2: Veivalg: Konsekvensene av ulike veivalg i norsk melkeproduksjon v/**Harald Volden**, fagsjef i Tine Rådgiving. Transportkostnader og tidsbruk v/**Rose Bergslid**, rådgiver ved Bioforsk Økologisk. Melkeproduksjon på norske fôrressurser v/**Håvard Steinshamn**, forsker ved Bioforsk Økologisk. Hvordan optimalisere melkeproduksjonen med utgangspunkt i den enkelte bonde og hennes/hans gard? v/**Jo Helge Sunde**, rådgiver i Tine Vest. Hva bør være målet for den norske melkeproduksjonen? v/**Inge Martin Karlsvik**, leder i M&R Bondelag. Hva vil Venstre med sin landbrukspolitikk? v/**Pål Farstad**, stortingsrepresentant Venstre.

Del 3: Diskusjon og oppsummering: Paneldebatt med noen av innleiderne, og med spørsmål fra salen. Oppsummering ved **Einar Frogner**, styremedlem i Norges Bondelag

18. oktober lørdag: Temadag eigarskifte kl 10.30 – 17.00, Skarstua mellom Fræna og Molde.

34 deltakere. Kursvert: Atle Frantzen (Arild Erlie de to siste timene av kurset).

Tilsvarende samlinger siste åra har vært så populære at M&R Bondelag på nytt inviterte til temadag eierskifte i landbruket. Advokat Ole Houlder Rødstøl dekket det faglige innholdet. Han er partner i advokatfirmaet Øverbø Gjørtz med kontor i Molde. Han er samarbeidsadvokat for Norges Bondelag, med særlige arbeidsområder knytt til generasjonsskifte, generell forretningsjuss, odelsrett og skatt/arveavgift.

Deltakaravgift kr 400,- for medlemmer i Norges Bondelag. Kr 150,- i rabatt pr familiemedlem fom deltaker nr 2, forutsatt medlemskap. Deltakeravgift kr 800,- for andre.

21. oktober: Fagdag for medlemmer av Landbrukets HMS-tjeneste og kunder i Gjensidige Nordmøre og Romsdal, på Skarstua i Molde. Atle Frantzen møtte for M&R Bondelag. Ca 40 deltakere.

Program: Avløsning ved sykdom, tidligpensjon, v/landbruksrådgiver Åslaug Røberg, Fylkesmannen i Møre og Romsdal og Bonde i trafikken. Trygg bruk av traktor på veg v/Odd Syrstad, Statens Vegvesen.

23. oktober: Miniseminar råtnere Bioforsk Tingvoll. Arnar Lyche

Bakgrunn: Det er for tiden flere biogass-initiativ i fylket blant annet utredes muligheten for utnyttelse av spillvarmen på Nyhamna til biogassproduksjon. Regional og næringsavdelinga hos fylket har allerede gjort en betydelig jobb og nå er det opprettet et forum for utnyttelse av spillvarmen der arbeidet fortsetter i arbeidsgrupper. En viktig del av arbeidet vil være å se nærmere på mengder av og egenskapene/kvaliteten til råtnere i et slikt anlegg og hvordan råtnere best kan anvendes og distribueres. Miniseminalet ses på som en mulighet til å samle krefter i fylket for å heve kompetansen på området og tenke sammen rundt problemstillingene.

24.-25. oktober: Nei til EU-konferanse om TTIP på Rica Seilet i Molde - AVLYST

28. oktober: Samrådsmøte med Fylkesmannens landbruksavdeling – partnerskap landbruk. Fylkeshuset, Molde. Inge Martin Karlsvik, Arnar Lyche. **Tema:**

- Rapportering på bruk av investeringsvirkemiddel for 2014 (Innovasjon Norge)
- Rapportering på bruk av BU – tilrettelegging og utvikling (Fylkesmannen)
- Rapportering på bruk av midlane til Rekruttering, likestilling og kompetanseutvikling 2014 (Fylkeskommunen)
- Rapportering på erfaringar frå RMP 2014
- Rapportering frå spesielle innsatsområde i 2014 (Matområdet og Inn på tunet)
- Behov for å justere Regional næringsstrategi og Regionalt miljøprogram for 2015?

30. - 31. oktober: Seminar Miljøvennlig melkeproduksjon og god økonomi – er det mulig?

Bioforsk arrangerte miljømelkseminar på Molde Fjordstuer. Organisasjonssjef Arnar Lyche deltok i paneldebatt første dag. Anne Katrine Jensen, Arne Rekkedal og Rose Bergslid deltok. Anne Katrine Jensen er medlem i styringsgruppa.

Dag 1 kl 10.00 -16.30: Landbruksveiledere, gardbrukere, forvaltning, landbrukspolitikere, forskere og andre med interesse for landbruk og melkeproduksjon (på Norsk)

- Resultat og utfordringer fra 20 melkebruk i Møre og Romsdal. Data fra både økologisk og konvensjonell produksjon: Avling, avdrått. Økonomi. Energibruk. Utnyttning av tilførte næringsstoff (Nitrogen, Fosfor, Kalium). Utslipp av drivhusgasser
- Resultat fra prosjektet Grovfôr i pluss i Hordaland
- Utviklingen i Dansk og Svensk melkeproduksjon
- Tysk søsterprosjekt: pilotgarder med økologisk produksjon

Felles diskusjon om bruk av resultatene, og veien videre til beste for både økologisk og konvensjonell melkeproduksjon, bondens økonomi og miljøeffekter av melkeproduksjonen.

Dag 2 kl 08.00 -15.00: Forskere, spesielt interesserte landbruksveiledere, andre med interesse for oppbygging av modeller til evaluering av bærekraft i melkeproduksjon (på Engelsk)

1.november: Olav Oksvik-konferansen 2014, Sjøholt, kl. 1130-1400.

Stiftinga Olav Oksvik Minnesamling arrangerer hvert år konferanse. I år satte de fokus på landbruket i Norge. **Tema:** Framtida for norsk landbruk, der stikkord er offentlig styring eller liberalisering, rammevilkår, samvirkeorg. sin plass, jordvern, matvaretrygghet, stordrift eller småskala, bosetting og bygdeutvikling, kulturlandskap, sjølvforsyning eller import.

Innledere: landbruks- og matminister Sylvi Listhaug, daglig leder for Bioforsk Økologisk på Tingvoll, Kristin Sørheim og organisasjonssjef i M&R Bondelag, Arnar Lyche.

Hjemmeside 05.11.2014: Vi har ei vinnarsak - men Sylvi må lytte til næringa

Politikken må først slik at det blir skapt lønsemd i landbruket, uttala organisasjonssjefen i Møre og Romsdal Bondelag, Arnar Lyche, på Olav Oksvik-konferansen. Han hevda at statsråd Sylvi Listhaug må bygge nærare kontakt. (BYGDEBLADET)

Leserinnlegg/hjertesukk sendt fra M&R Bondelag 3. november 2014:**Sylvi valgte sofaen**

Hun kom, snakket og forsvant. Landbruksministeren valgte sofaen framfor å lytte til næringa og bygdefolket.

Med Sylvi Listhaug på programmet var Ørskog samfunnshus full av forventning. Olav Oksvik-stiftelsen i hjembygda til landbruksministeren inviterte lørdag 1. november til konferanse om landbrukspolitikk. I tillegg hadde arrangørene invitert Kristin Sørheim, som er direktør ved Bioforsk Økologisk på Tingvoll, og meg til å innlede. Avslutningsvis var det lagt opp til debatt.

Når møtelederen introduserer Sylvi som første innleder, får vi beskjeden: Landbruksministeren må dra etter sitt innlegg, men det blir tid til noen få spørsmål. Er det mulig? Jeg kjenner frustrasjonen vokse. Mye tid er brukt på å forberede innlegget og jeg har mye å melde på vegne av våre 3300 medlemmer i Møre og Romsdal. Blant annet viktige tall fra en undersøkelse om landbruket i Rauma. En sårt tiltrengt arbeidsdag hjemme på gården er også ofret. Kristin Sørheim reagerer også med vantrø.

Jeg er av de heldige som får stille statsråden spørsmål før hun forsvinner. Hvorfor må du gå, spør jeg? Samtidig beskriver jeg skuffelsen over at hun ikke tar seg tid til å høre. Og hun svarer omtrent slik: *Det er veldig travelt å være statsråd og jeg har behov for å slappe av. I går kveld sovnet jeg kl åtte, og nå skal jeg hjem til min mor for å legge meg på sofaen.* Hun kunne ha utsatt kvilen og blitt en time til? Om ikke annet så for høflighets skyld?

Ministeren var mer direkte og spisset enn jeg har hørt tidligere. Hun snakket varmt om heltidsbønder, store bruk og matspesialiteter. Endring må til. Vi må effektivisere og liberalisere, var det klare budskapet.

Arnar Lyche, organisasjonssjef i Møre og Romsdal Bondelag**Hjemmeside 05.11.2014: Foretrakk sofahvil**

– Landbruksminister Sylvi Listhaug bør lytte til hva bøndene har å si, og ikke bare stikke fra møte etter å ha holdt innlegget sitt, sier organisasjonssjef Arnar Lyche i bondelaget. (ROMSDALS BUDSTIKKE)

Hjemmeside 10.11.2014: Orsak - Olav Oksvik-konferansen

I eit lesarinnlegg skriv leiar i Stiftinga Olav Oksvik Minnesamling, Arild Aanes, at dei beklagar til dei deltakarane som ikkje fekk forventningane sine innfridd på konferansen 1. november. Han viser til innlegget i avisene frå org.-sjef i Bondelaget om statsråd Sylvi Listhaug si korte deltaking. - Vi deler vonbrotet til Arnar Lyche og andre, skriv Aanes. (BYGDEBLADET)

5. november: Arbeidsmøte i Surnadal om møteserie om psykisk helse.

Fra M&R Bondelag møtte Arnar Lyche og Atle Frantzen. Frå Landbrukets HMS møtte Sigmund Moen Trønsdal, Kari Fløystad og Eva Sande.

Det planlegges en møteserie med fokus på ulike forhold som kan være utfordrende for bonden og hvordan problemer kan forebygges, oppdages og håndteres lokalt.

Målgruppe er bønder, familie, rådgivere, forvaltning og organisasjoner/virksomheter som er en del av bondens hverdag. Møtesteder: Sjøholt, Skaret, Surnadal.

Tid: Slutten av januar. Det er satt opp et forslag til rammeprogram som det arbeides videre med. Møteserien gjennomføres i samarbeid mellom M&R Bondelag, M&R Bygdekvinnelag, Gjensidige og Landbruk Nordvest.

Kommentarer i styret: Kan være utfordring å få tak i deltakere som virkelig trenger å delta på møter om temaet. Viktig tema å jobbe med, trolig mange som sliter. Flere enn vi er klar over. Bør vurdere å lage møteserie helt ned på lokalnivå.

6. november: Fylkesmannens samling for ansatte på landbrukskontorene.

Tema var eiendomsregelverk. Fylkesleder Inge Martin Karlsvik holdt innlegg på samlinga. Ca 50 deltakere.

7. - 8. november: Ledermøtet på Stranda

Omtale og bilder lagt ut på hjemmeside. Oppsummering ledermøtet i SAK 37/2014 nedenfor.

11. november: Arbeidsmøte om Landbrukskonferansen 2015.

Holdt på Bondelagskontoret. Fra Bondelaget deltok Arnar Lyche, Arild Erlie, Rose Bergslid, Atle Frantzen. Frå Småbrukarlaget Eli Sæther. Frå Fylkesmannen Synnøve Valle.

NORSK MAT PÅ BORDET? - næringskonferanse for hele landbruket i Møre og Romsdal holdes på Seilet Hotell i Molde fredag 6. mars 2015 kl 10.00 – 16.00.

Vedlegg: Skisse til program

Nytt møte er fastsatt til 15. desember.

Styret kom med kommentarer til utkast program som arbeidsgruppa tar med seg i sitt videre arbeid.

12. november: Møte i styringsgruppa for prosjekt "Auka smågrisproduksjon i M&R".

Hans Frafjord møtte som Bondelagets representant i styringsgruppa.

Referat frå møtet er sendt fylkesstyret på e-post.

Avsluttende møte i styringsgruppa er 21. april. Prosjektet blir avsluttet til 1. mai 2015.

15. november: 100-års jubileum Surnadal Bondelag

I 2014 fyller Surnadal Bondelag 100 år. Fylkesleder Inge Martin Karlsvik deltok som gjest på jubileumsmiddagen lørdag 15. november kl. 20.00 på Bondehuset, Stangvik. Han hilste fra fylkesbondelaget og overrekte blomster.

Flott arrangement. Over 100 deltakere og god stemning.

Hjemmeside 17.11.2014: Surnadal Bondelag jubilerer: Organisert gjennom 100 år

Rundt 100 bondelagsmedlemmar og innbedne gjestar var samla til jubileumsfest for Surnadal Bondelag i bondehuset i Stangvik. Inge Martin Karlsvik i Møre og Romsdal Bondelag har merkt seg at Surnadal har ei særskilt aktivt bondelagsmiljø som peikar seg ut blant mange dyktige lokallag. **(DRIVA)**

Hjemmeside 13.11.2014: 100 år med bondehistorie i Surnadal

Surnadal bondelag er 100 år. Det markeres med jubileumsbok - og jubileumsfest i Bondehuset lørdag 15. november. Det er ei imponerende historiebok Surnadal Bondelag og redaktør for jubileumsboka, Sverre Hatle, nå har lagt ut for salg i lokale butikker.

17.-19. november: Temakurs og skattekurs for regnskapskontor

Over 100 ansatte ved regnskapskontor i fylket som har samarbeid med Bondelaget var samlet på Hotell Alexandra i Molde til det årlige tema- og skattekurset. Programmet ga de ansatte nyttig og viktig oppdatering på sentrale skatterettslige og regnskapsfaglige områder. Kursvert fra M&R Bondelag, Arild Erlie.

Temakurs

Samlinga startet 17. november med temadag. Det var denne gang satt opp 2 ulike temakurs å velge mellom som samlet 38 og 30 deltakere: "Regnskap og årsoppgjør etter regnskapsloven" og "Kurs i odel – konsesjon - jordlov". Temakursene er et samarbeid mellom Norges Bondelag og Økonomiforbundet.

Regnskap og årsoppgjør etter regnskapsloven: Bjarte Ulvestad fra KPMG var foreleser. Kurset tok for seg praktiske problemstillinger regnskapsfører står overfor ved utarbeidelse av finansregnskap og årsoppgjør. Sentrale områder fra og lovgivning ble berørt. Videre er det forventet endringer i regnskapsstandardene, og kurset belyste fremtidige konsekvenser av dette. Likeså gjennomgang av sentrale endringer i NRS 8, årsoppgjørsvurderinger knyttet til kunder, varelager,

periodisering mv., andre vurderingsposter og egenkapitaltransaksjoner – utbytte, konsernbidrag, kapitalinnskudd og fusjon.

Kurs i odel – konsesjon – jordlov: Advokat Erlend Stabell Daling fra Bondelagets Servicekontor AS var foreleser på kurset. Målet var at kurset skulle gi en grunnleggende kjennskap til de viktigste reglene innenfor angjeldende lovverk. Etter å ha tatt dette kurset ville deltakerne være i stand til å kunne svare på enkle og grunnleggende spørsmål fra kunder. Alle som fører regnskap for landbrukskunder bør ha en grunnleggende forståelse for disse rettsområdene: Arealgrenser for odelsrett/konsesjonsfrihet. Odelslekten. Konsesjonsfritt erverv. Boplikt. Driveplikt og vanhevd. Kjøp av tilleggsjord. Oversikt over prisfastsettelsesreglene. Tilbudsregelen. Odelsløsning. Etteroppgjør. Bruk av Bondelagets standardavtaler.

Skattekurs

Tirsdag 18. og onsdag 19. november ble det holdt skattekurs for 105 deltakere. Dette årlige kurset for samarbeidende regnskapskontor blir arrangert i sin helhet av Norges Bondelag. Tilsette i eller innehavere av regnskapskontor som har samarbeid med Norges Bondelag har rett til å delta på kurset. Skattekurset har som målsetting å gi en bred gjennomgang av relevante skatte- og avgiftsfaglige nyheter slik at regnskapsførere er faglig oppdatert til det kommende årsoppgjøret.

Skattekurset er et oppdateringskurs med fokus på regnskap, skatt og avgift, der vinklingen gjennom eksempler er tilpasset regnskapskontorenes arbeidsdag.

Forelesere var advokat Anders Gustav Bjørnsen og rådgiver Pål Kristian Ormstad, som begge er ansatt ved Avdeling for regnskap og juridisk service (RJS) i Norges Bondelag.

Følgende tema ble tatt opp på årets skattekurs: Skatte- og avgiftsopplegget for 2014. Aktuelle saker og ofte stilte spørsmål. Praktisk behandling av mindre samvirkeforetak (grunneierlag, beitelag mv.). Opphør ved at en faller utenfor næringsbegrepet. Mindre anvendelige bygninger mv. . Etikk for regnskapsførere. Bortfall av arveavgift, innføring av kontinuitet. Oppføring, vedlikehold og bygging på annen mands grunn. Aktuelle dommer og uttalelser. Åpen post.

I tillegg deltok Erik Jungeling fra Skatteetatens kompetansesenter landbruk (SKOLA) med foredrag i Skatteetatens time – E-dag.

20. november: Raumaprojektet ”Mer mat fra Rauma” – oppsummeringsmøte.

Over 50 deltakere deltok på møtet i kommunestyresalen på Åndalsnes kl 11:00 – 14:00.

Fra fylkestyret deltok Inge Martin Karlsvik og Anne Katrine Jensen. Fra fylkeskontoret Arnar Lyche, Atle Frantzen, Rose Bergslid og Per Eldar Nakken.

På møtet ble oppsummert det som omtales som tidenes grundigste studie av landbruket i Rauma. Tema for møtet var hvordan vi greier å øke matproduksjonen i Rauma. Stortinget har målsetting om 1 % årlig økning i matproduksjonen de neste 20 årene. Landbruket i Rauma ønsker å bidra til at dette målet blir nådd. Rauma er et Norge i miniatyr. Den fruktbare jorda ligger spredt mellom fjord og fjell, og til tross for mange dyktige bønder setter topografi og transportavstander klare begrensinger.

Rauma Bondelag har, i samråd med Rauma kommune og Nordveggen AS, gjennomført et grundig studie av landbruket i egen kommune. Målet er å formulere noen klare strategier som det skal jobbes etter.

Bioforsk ved Rose Bergslid har vært innleid som konsulent og ledet arbeidet. På møtet presenterte hun næringsstrategien. Org.-sjef Arnar Lyche innledet om hvorfor næringsstrategi. Anders Øverbø, leder i Rauma Bondelag, foretok oppsummering og om veien videre.

I tillegg stilte Christian Anton Smedshaug fra AgriAnalyse. Han tok utgangspunkt i de lokale utfordringene og knytte dette til både nasjonal og internasjonal politikk.

Møre og Romsdal Bondelag har vært en pådriver i dette arbeidet. Det skyldes at resultatene fra Rauma har meget stor overføringsverdi. Både til andre kommuner her i Møre og Romsdal og til resten av landet. Skal Norge nå mål om økt matproduksjon på norske ressurser, må regionene klare det. Og skal regionene klare det må kommunene også klare det. Rauma er en solid landbrukskommune – den tredje største i vårt fylke, og den klart største sauekommunen. Når en drar nasjonale mål for norsk landbruk ned på kommune og grendenivå, ser en tydeligere mulighetene og begrensningene. Det gjør det enklere å sette inn riktig tiltak for å nå fastsatte mål.

Hjemmeside 21.11.2014: Vil ikke bytte bort kua

Halvparten av bøndene i Rauma tror gardsdrifta deres er redusert eller avvikla innen ti år. Tallene kommer fram i en studie som ble lagt fram på et møte for landbruksnæringa i går. – Vi som vil fortsette har en stor jobb å gjøre, sier Stig Brøste. – Får vi kommunisert til flest mulig hvor gjennomiktig norsk landbruk er i forhold til mange andre land, vil det styrke oss, sa Magnhild Vik. (ROMSDALS BUDSTIKKE)

Hjemmeside 21.11.2014: Laget egen næringsstrategi

Da landbruk knapt ble nevnt i kommunedelplanen, tok bøndene selv grep for å lage sin næringsstrategi. – I stedet for å sutre satte vi oss ned for å komme opp med en næringsstrategi sjøl, sa Arnar Lyche, organiasjonssjef i Møre og Romsdal Bondelag. (ROMSDALS BUDSTIKKE)

25. og 26. november: Bedre Bonde-kurs i Surnadal – AVLYST (for få deltakere)**2. og 3. desember: Bedre Bonde-kurs i Ørsta – AVLYST (for få deltakere)****25. november: Samling av nei-alliansen i Møre og Romsdal**

Nei til EU i Møre og Romsdal inviterte til samling av nei-alliansen i Møre og Romsdal på Seilet hotell i Molde. Org.-sjef Arnar Lyche møtte for M&R Bondelag.

På møtet orienterte Helene Bank om TTIP og hvor inngripende den vil kunne bli for Norge siden vi er med i EØS.

Videre var det satt opp oppretting av et arbeidsutvalg for nei-alliansen. Nei til EU i Møre og Romsdal ser det som viktig igjen å etablere en nei-allianse slik en hadde for 20 år siden da en vant kampen mot medlemskap i EU.

20 år etter denne seieren, ser en at EØS-avtalen direktiv for direktiv fører Norge i en retning folket sa nei til i 94. Det er på høy tid å sette foten ned, og kreve en folkeavstemning om å erstatte EØS med en handelsavtale.

Nei til EU ønsket derfor å samle EØS-motstanderne i fagforeninger, parti og organisasjoner med tanke på å etablere en kraftfull allianse som vil jobbe for at EØS-avtalen snarest mulig blir erstattet med en normal handelsavtale. Hensikten med samlingen var å diskutere en strategi for å oppnå dette sammen med meningsfeller i Fagbevegelsen, Bondelag, Bonde- og småbrukarlag, SV, SP, Rødt, NKP, SU, RU, Kystpartiet, Demokratene, Fiskarlaget, Naturvernforbundet og EØS-motstandere i Venstre, KrF, AUF og Ap.

Kommentar i styret: Styret utnevner etter fylkesårsmøtet en Nei til EU-talsperson i styret.

25. og 26. november: Åpent møte og dialogmøte om rovviltforvaltninga. Åndalsnes.

Gunnhild Overvoll og Atle Frantzen deltok fra M&R Bondelag. Ca 30 personer deltok.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal arrangerte åpent møte 25. november om rovviltforvaltning og tap av beitedyr i utmark i Møre og Romsdal.

26. november ble det holdt dialogmøte mellom forvaltning, organisasjoner, kommuner og næring. På dette dialogmøtet oppsummerte en erfaringer fra sesongen, diskuterte tiltak for å forhindre tap for kommende sesong og anna aktuelt. Også Rovviltnemnda, Miljødirektoratet, SNO og Mattilsynet deltok.

Kommentar i styret: Ansvarlig for rovdryrsaker på fylkeskontoret, Atle Frantzen, deltar som observatør på møtene i rovviltutvalget når han har anledning. Rovdyrtalsperson i fylkesstyret, Gunnhild Overvoll, møter på disse møtene når det er behov.

28.-29. november: Unge Bønder samling – AVLYST (for få deltakere)

Nortura, TINE og Felleskjøpet inviterer hvert år alle nye bønder i Møre og Romsdal til samvirkekurs. De som har startet opp som nye gardbrukere i perioden 01.07.2013 – 01.07.2014 var invitert til årets samling på Quality Hotel Alexandra i Molde. Blant innleiderne var bonde og leder i M&R Bondelag, Inge Martin Karlsvik, om "samvirkebonde og bedriftsleder".

4. desember: Seminar om rådgiving og FoU i landbruket. Quality Hotel Alexandra, Molde
Inge Martin Karlsvik, Arnar Lyche.

Fylkesmannen har arrangert seminar for Rådgjeving, Forsking og Utvikling (RFoU) to av dei tre siste åra. M&R Bondela var medarrangør. Målsetjinga er å etablere og halde oppe eit nettverk der aktørane kan møtes for gjensidig læring, erfaringsdeling, idémyldring og sonderingar rundt samarbeid. Ambisjonen er å gjere dette til eit årvisst arrangement, men slik at både form, innhald og deltaking kan variere over tid. Møtet skal vere ein arena for å identifisere utfordringar som det særleg viktig å løyse.

Målgruppe: Primær målgruppe er talspersonar for landbruket sine organisasjonar, offentleg forvaltning og landbruksretta forskning.

Tema: Organisasjonar i endring: Nye Bioforsk – kva er status? NLR er i forandring – kva skjer?

- **Tverrfagleg samarbeid i rådgjevinga- Potensiale eller heft?** Innleiing frå NLR, Tine og Nortura
- **Forsking og kompetanse – er jobben gjort, men konklusjonen gløymt?:** Kva er gjort – og kva bør gjerast for å gjere forskingsresultat og kompetanse tilgjengeleg for landbruksnæringa
- **Landbruksmeldinga to år etter:** Kva er status – og kvar går vi?
- **Prioriterte innsatsområde framover:** FoU. Rådgjeving

5/2014 Arbeids- og møteplan 2014 (Dato ajourført: 10. desember 2014)

Dato/Månad	Tiltak/Arrangement	Stad	Deltakarar/Ansvarlege
2015			
20. januar	Frist for lokallaga forslag til valnemnda		
29. januar	Fylkesstyremøte		Styret
jan / feb.	Møter i valnemnda		
5. februar	Lokallaga frist sende inn saker fylkesårsmøte		
11. februar	Fylkesstyremøte (årsmeld/rekneskap)		Styret
15. februar	Lokallaga frist uttale jordbruksavtala		
25. februar	Påmeldingsfrist til fylkesårsmøtet		
1. mars	Kontingentforfall		
6. Mars	Landbrukskonferanse	Seilet, Molde	Landbruksinteresserte
6.-7. Mars	Årsmøte M&R Bondelag	Seilet, Molde	Lokallaga, fylkeslaget
11. mars	Fylkesstyremøte (handsame jordbr.avtala)		Styret og samvirkerepr
15. april	Påmelding Åpen Gard		
15.-16. april	Fylkesstyremøte		Styret
1.juni	Fylkesstyremøte		Styret + årsmøteutsend.
10.-11. juni	Årsmøtet Norges Bondelag	Lillehammer	
26.-29. august	Den Norske Matfestivalen	Ålesund	
4.-6. sept	Dyregoddagane	Gjemnes	
11.-12. nov	Bondestevne / Ledermøte	Stjørdal	

Tirsdager ikke møtedag.

6/2014 Representasjon, invitasjon og planlegging av møter og arrangement

7.-8. januar: Organisasjonssjefsamling Norges Bondelag, Oslo, Arnar Lyche

13.-14. januar. Mat og landbruk 2015. Gardermoen

30. januar: Midtnorsk Samarbeidsråd, Stjørdal

7/2014 Lokallagene - presseklipp, aktiviteter og møter

Heimeside 13.11.2014: Krev heil stilling

– No har kommunen sjansen til å rette opp tabben det var å rette opp tabben det var å tilsetje landbrukssjef i berre halv stilling. Det skriv leiar Knut Hustad i Samarbeidsutvalet for bondelaga i Ørsta i eit brev til Ørsta (MØRE-NYTT)

Hjemmeside 24.10.2014: Generasjonsskifte i Molde Bondelag

Kjersti Fløystad Ellingsgård (28) har nylig tatt over mjølkebruket på Bolsøya og ble på årsmøtet i Molde Bondelag valgt til ny leder. (ROMSDALS BUDSTIKKE)

Hjemmeside 16.10.2014: – Raderer ut distrikta

Leiaren i Hjørundfjorden bondelag, og samarbeidsutvalet for bondelaga i Ørsta, Knut Hustad, registrerer at regjeringa no vil ha fri omsetnad av gardsbruk, fri prissetjing og inga buplikt. – Regjeringa fjernar litt her og der. Sluttresultatet kan verte alvorleg for distrikta. (MØRE-NYTT)

8/2014 Andre saker

8.1. Saker frå Bygdekvinnelaget:

8.2. Saker frå Bygdeungdomslaget:

8.3. Presseklipp siden forrige styremøte – egen bunke

8.4. Andre saker lagt ut på heimesida

Heimeside 18.11.2014: – Alle i bransjen slit

Konkursen i FB Samdrift er ikkje nødvendigvis eit tekn på at samdrifter slit meir enn andre, men eit teikn på at lønsemda i heile landbruksbransjen er svak, ifølgje Arnar Lyche i Møre og Romsdal Bondelag. (MØRE-NYTT)

Heimeside 17.10.2014: Listhaug får lokal motbør

Arnar Lyche, organisasjonssjef i Møre og Romsdal bondelag, er ikke enig i forslaget fra statsråd Sylvi Listhaug om å oppheve konsesjonsloven og reglene om boplikt. – Listhaug er mer opptatt av å sikre kapitalinteressenes tilgang på fritidseiendommer, enn å ivareta vår evne til å produsere mat, sier Lyche. (TIDENS KRAV)

Heimeside 15.10.2014: Føler Listhaug har bestemt seg

- Ordningene med konsesjons- og boplikt er der først og fremst for å sikre at vi har et aktivt landbruk. Blir de borte, kan prisene stige og det kan bli vanskelig å rekruttere folk til landbruket. Det sier Inge Martin Karlsvik som er leder i Møre og Romsdal bondelag. Han viser til regjeringens forslag om å fjerne ordningene, og er redd politikerne har bestemt seg før alle har fått sagt sitt. (NRK MØRE OG ROMSDAL)

8.5 Utviding av verneområdestyret for Trollheimen

M&R Bondelag mottok 27. november brev fra Klima- og miljødepartementet:

Det vises til brev av 12.11.2014 vedrørende utvidelse av verneområdestyret for Trollheimen.

Departementet har forståelse for ønsket om grunneierrepresentasjon i verneområdestyret for Trollheimen. Som dere sikkert er kjent med ønsker også regjeringen gjennom sin oppfølging av regjeringsplattformen, å se nærmere på grunneierstyrt forvaltning.

Styrene forvalter myndighet gjennom statlige forskrifter. Det er derfor behov for å se nærmere på de juridiske sidene ved at grunneiere, som ikke er folkevalgte representanter, skal være med på å utøve slik myndighet. Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet foretar derfor nå en nærmere vurdering av dette, bl.a. med tanke på habilitetsspørsmål. Når denne vurderingen foreligger vil

departementet vurdere om det skal gås videre med forsøk hvor grunneiere inkluderes i verneområdestyrer.

Vi vil derfor komme tilbake til dette når vurderingen fra Justis- og beredskapsdepartementet foreligger.

Når det gjelder reindriftens rolle vil vi bemerke at næringsinteresser og organisasjoner ikke oppnevnes til styrene. Disse forutsettes å delta i de rådgivende utvalgene som styret skal oppnevne. Styrene skal i utgangspunktet være sammensatt av politisk, folkevalgte representanter. Sametinget har imidlertid fått muligheten til å innstille ikke politiske representanter til styrene fordi det ikke er nok medlemmer i Sametinget til å være representert i alle verneområdestyrer der det er aktuelt. Tilsvarende gjelder for de samiske representantene i rovviltnemndene. Disse medlemmene representerer altså Sametinget og ikke reindriften spesielt. Gjennom sin deltakelse i styret har de et ansvar for totalforvaltningen av verneområdet.

8.6. Klimarapport

Styret i Norges Bondelag oppnevnte 23. september en arbeidsgruppe for å utvikle Norges Bondelag sin klimapolitikk videre. Arbeidet skal sørge for at landbruket er en del av klimaløsningen, og sikre klimasmart landbruk og bærekraftig matproduksjon:

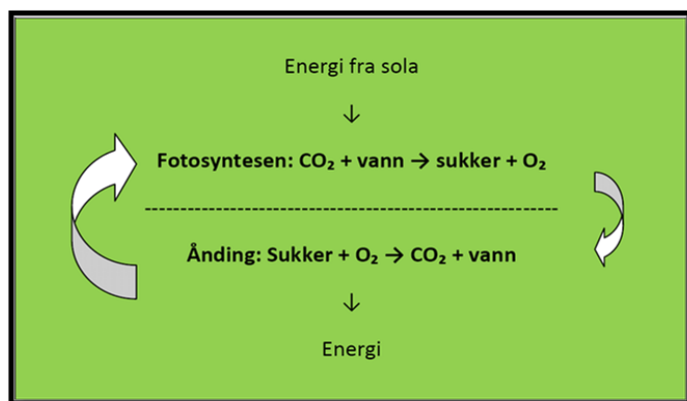
- Hvilke standpunkt krever det at vi tar?
- Hvilken politikk og virkemidler trengs for å komme dit?

Arbeidet ledes av fylkesleder Birte Usland som har med seg styremedlem Bjørn Gimming, fylkesleder Inge Martin Karlsvik, ass. næringspolitisk sjef Anne Thorine Lundstein og seniorrådgiver Ane Kismul. Frist for utvalgsarbeidet er 1. februar 2015

Fylkesleder Inge Martin Karlsvik har deltatt på møter i Oslo i klimagruppa 9. oktober, 23. oktober, 17.- 18. november og 3. desember.

Klimagruppa ønsket innspill fra fylkeslagene. Fylkeskontoret sendte 25. nov disse innspillene:
Møre og Romsdal, innspill til klimagruppa

Vi vet at hovedårsaken til global oppvarming er ubalanse i karbonets kretsløp. Vi sender mer CO₂ til atmosfæren ved forbrenning enn det de grønne plantene binder gjennom fotosyntesen. Nitrogenets kretsløp er også i ubalanse. Store mengder nitrogen slippes ut i økosystemene, og en god del av dette ender opp i atmosfæren som lystgass. Vi er i utakt med kloden vi lever på.

Figur: Ubalansen i karbonets kretsløp - sterkt forenklet og skjematisk

Det store forbruket i den vestlige verden krever enorme mengder energi. I følge beregninger gjort av forskerne Glen Peters ved CICERO og Edgar Hertwich ved NTNU, står privatforbruk for 72 prosent av alle klimagassutslipp. Utslippene øker med økt forbruk, og forbruket stimuleres til ytterligere vekst. De samme forskerne har studert karbonfotavtrykket i 73 land, og beregnet at Norge kommer på 14 plass med 15 tonn CO₂-ekvivalenter per hode. USA og Canada har høyest karbonfotavtrykk og fattige land som Malawi og Bangladesh ligger på bunnen av lista.

Klimagassutslippene i landbruket har fire hovedårsaker – metan fra drøvtyggernes fordøyelse, CO₂ -utslipp fra fossilt brensel, CO₂ -utslipp i forbindelse med nydyrking og lystgass fra jord og gjødsel. De tre første årsakene har problemstillinger som knytter seg til karbonets kretsløp og den siste til nitrogenets kretsløp. Forskning viser at forbrenning av fossilt drivstoff gjør at atmosfæren tilføres karbon 10 ganger raskere enn noen gang tidligere, og vi må tre millioner år tilbake i tid for å finne en

periode med like mye CO₂ i atmosfæren som vi har i dag. Olje og gassressurser, lagret over millioner av år, brennes av i et historisk sett kort tidsrom. I denne sammenhengen blir det feil å sette hovedfokus på kuas utslipp av metangass og karbontapet i forbindelse med myr dyrking.

Landbrukets viktigste klimabidrag må være å utnytte nitrogenet bedre.

Ubalanse i nitrogenets kretsloop derimot skyldes i stor grad landbruket. Produksjon og bruk av kunstgjødsel utgjør hovedkilden. I dag tilsvarende mengden nitrogen som årlig fikses industrielt, nesten samme mengde som fikses naturlig. Biologiprofessor Dag Hessen sier at det dreier seg om et gedigent globalt gjødslingseksperiment. Professor Lars Bakken ved NMBU sier at økt konsentrasjon av lystgass i atmosfæren er siviliserte menneskers verk, og det er nitrogen fra landbruket som er den største kilden. Flere havforskere har fokusert på økende nitrogeninnhold i havet, og at dette fører til økt lystgassutslipp til atmosfæren.

En undersøkelse på 50 melkeproduksjonsbruk i Møre og Romsdal (2010), viste at det i gjennomsnitt ble kjøpt inn fem ganger så mye nitrogen via kraftfôr og kunstgjødsel, enn det nitrogenet som ble transportert ut fra gårdene via melk og kjøtt. Med andre ord – 4 av 5 kg tilført nitrogen blir igjen på bruket. Over tid fører det til at nitrogenforbindelser hoper seg opp og lekker ut til luft og vann. Undersøkelser viser at det er en nær sammenheng mellom nitrogeneffektivitet (utnyttelsesgraden av tilført nitrogen), og utslipp av lystgass. For eksempel sank utslippet av drivhusgasser fra melkeproduksjonsbruk med 50 prosent når nitrogeneffektiviteten økte fra 12,5 til 25 prosent. (Jørgen Olesen m.fl., 2006).

I nasjonal rapportering blir utslippene av lystgass beregnet etter IPCC's (Intergovernmental Panel of Climate Change) metode. Det vil si at kun 1 prosent av den totale nitrogentilførselen tilbakeføres til atmosfæren som lystgass. Beregnet mengde blir dermed svært unøyaktig. For eksempel viser målinger av direkte utslipp fra jordbruksjord i Norge, utført av Bioforsk/NMBU, at lystgassutslippet fra dårlig drenert jord er 5-20 ganger høyere enn fra moderat drenert jord. Og hva med nitrogenet som renner ut i vann og vassdrag? Hvor mye av dette ender som lystgass i atmosfæren? Det er det ingen som vet.

8.7. Svein Skar frå Aure vann tur til Malawi

I februar drar seks representantar frå Norges Bondelag og Norges Bygdeungdomslag til Malawi for å besøke malawiske bønder. Gjennom solidaritetsprosjektet "Bønder støtter bønder" støttar vi Utviklingsfondet sitt arbeid i Malawi, og mange av medlemmane i Bondelaget bidrar med økonomisk støtte kvar månad til dette prosjektet. I år har ein av dei faste gjevarane til prosjektet blitt trekt ut til å bli med på turen, og den heldige vinnaren er mjølkebonde **Svein Skar frå Aure** i Møre og Romsdal.

Fylkesleiarane og organisasjonssjefane i Norges Bondelag kunne også søkje om å få bli med på turen, og **Inge Martin Karlsvik**, også han frå Møre og Romsdal, vart plukka ut på bakgrunn av søknaden sin. I tillegg skal organisasjonssjef Astrid Solberg og styremedlem Jan Gunnar Eilertsen frå Norges Bondelag vere med på turen, i lag med to representantar frå Norges Bygdeungdomslag.

8.8. Orienteringssak - Innovasjon Norge

Styremedlem i Innovasjon Norge avdeling Møre og Romsdal, Anne Katrine Jensen, orienterte om Innovasjon Norge, ny organisering, endring i rammer for M&R. m.m.

I statsbudsjettet i oktober fikk presentert endringer om drifta av Innovasjon Norge.

Endringsprosessen består av to elementer:

- 1) Interne endringer i Innovasjon Norge
- 2) Høringsrunde om endringer i lov om Innovasjon Norge (om eierskap, bestemmelsen om at selskapet skal ha regionale styrer oppheves, og endringer i bestemmelser om egenkapital, utbytte, foretaksmøte og lignende).

Anne Katrine Jensen har vært med i ei arbeidsgruppe i Møre og Romsdal som har kommet med innspill til omstillingsprosessen.

8.9. Orienteringssak – Rauma-prosjektet v/ Rose Bergslid

Vedlegg: Rapport 21 sider (Trykt i egen bunke)

Vedlegg: Kortversjon rapport

Omtale av prosjektet med bilder er lagt ut på hjemmesida.

Se også referatsak møter side 6 – oppsummeringsmøtet 20. november

Rose Bergslid presenterte rapporten for politikerne i utvalg for plan og forvaltning i Rauma 3. desember. Landbruksstrategien for Rauma behandles politisk etter nyttår.

Kommentar i styret:

Lokale bondelag bør ta initiativ overfor egen kommune.

Grunnlaget for å overføre prosjektet til andre kommuner er der - retninger og problemstillinger er trukket opp. Kan ta blåkopi av det meste av analyseverktøyet som er gjort i Rauma.

Problemstillingene i rapporten fra Rauma gjelder de fleste kommuner i Møre og Romsdal.

Når kommer ned på grende- og kommunenivå, kommer en ned på sakens kjerne.

Rapporten sier at vi trenger bonden, må fokusere på bonden.

Må også få med oss de som ikke vil hvis vi skal klare å øke matproduksjonen med en prosent.

8.10. Orienteringssak Konesjonsloven

Vedlegg:

1. utkast til innspill fra Norges Bondelag.

Uttale fra møte 2. desember i fylkeskommunen sitt miljø- og næringsutval (styret til orientering)

Saksutredning:

Landbruks- og matdepartementet har foreslått å oppheve konesjonsloven. Høringsfrist er 15. januar. Styret i Norges Bondelag skal behandle saken i styremøte 11. og 12. desember. Fylkene hadde frist til å komme med innspill innen 26. november. Møre og Romsdal Bondelag har ikke svart på høringen.

Konsekvenser: Oppheving av konesjonsloven vil innebære at vi mister adgangen til å styre omsetningen av produksjonsarealer og ressursgrunnlag. Hvem kan eie? Eieform? Bruksstruktur med mer. Boplikta faller bort og priskontrollen.

Når bo- og driveplikt, samt priskontroll faller bort, vil konkurransen om de attraktive landbrukseiendommene øke. Markedet vil styre og de som er villig til å betale mest, helt uavhengig av "målet med ervervet" får kjøpe. Potensiell kjøpegruppe blir kraftig utvidet og prisene på eiendommer (spesielt de som er pålagt bo- og driveplikt) vil stige. Dette vil også gjøre generasjonsskifte på gårdsbruk mer krevende. "Inngangsbilletten" for de som vil drive blir høyere.

Landbruk baserer seg på langsiktig ressursutnytting. Målet er å holde ved like og aller helst videreutvikle gården. Bortfall av konesjonsloven vil trolig innebære at gårdsbruket vil bli et attraktivt investeringsobjekt. En kan kjøpe, tappe ressursen og deretter selge – med fortjeneste. Matproduksjon er ikke et mål i seg selv. Målet er å tjene penger. Investorene kan komme på banen, slik som de allerede har gjort med reine utmarksteiger. Et eksempel fra Finansavisen: *Stavanger-investoren Folke Hermansen har kjøpt den 146.000 mål store eiendommen Vestre Vollene på Hardangervidda for 111 millioner kroner.*

Bondelaget vil hindre at konesjonsloven blir opphevet, men vil være innstilt på å gå inn i diskusjoner om en helhetlig gjennomgang sv eiendomslovverket med sikte på forbedringer.

8.11. Ymse

- Skriftelig rapport om oppfølging av saker fra siste styremøter ble etterlyst.
- Mediatrening – kontoret forebereder sak til styremøtet i januar om dette.

SAK35/2014: Årsmøterunden i lokallaga – oppsummering**Vedlegg: Liste over datoer for årsmøta og representasjon fra fylkeslaget.****Vedtak:**

Gjennomføring av årets årsmøterunde har vært vellykket med fordeling av styremedlemmer på møtene. Det er nyttig og lærerikt for styremedlemmer å besøke nye lokallag hvert år. Det bør være praksis at det skal være besøk på alle årsmøter fra styret eller kontoret. Både lokallagene og fylkeslaget må fortsatt jobbe med å gjøre årsmøtearenaen så spennende at vi får medlemmer til å komme på møtet.

Fylkesstyret tar sikte på å gjennomføre neste års årsmøter etter samme mal som i år. Styret merker seg synspunktene som kom fram, og tar disse med seg til planlegginga av årsmøterunden neste år.

Lokallag som sliter med å opprettholde aktivitet og avvikle årsmøtet, bør vurdere sammenslåing med annet lag slik at medlemmene får et tilbud de har krav på gjennom et lokallag. Fylkeslaget mener kommunevise lag kan være faglig og politisk viktig for Bondelaget slik det også er i andre organisasjoner

Saksutredning:

Årsmøtene i lokale Bondelag skal holdes innen 31. oktober. Lokale årsmøter er en viktig arena for meningsutveksling mellom medlemmer og signal fra lokallaga inn til fylkesstyret.

På styremøtet 29. august ble fylkesstyremedlemmene og ansatte ved kontoret fordelt for deltakelse i lokallagsårsmøtene. Denne lista ble sendt lokallagene i lokallagsbrev 11. september sammen med meldingsskjema om val, rapport lokallagsarbeid og aktivitetsmidler, forslag på innkalling og sakliste til årsmøte, adresseetiketter og medlemslister.

Lokallagene tok direkte kontakt med oppsatt styremedlem/ansatt og avtalte tid for årsmøtet.

Vedlagte lister viser at pr 3. desember har fylkeslaget oversikt over avvikla årsmøter i 39 av 45 lokallag (Mangler melding frå Rovde, Vestre Sunnmøre, Sande, Geiranger, Stordal og Giske).

Fylkeslaget sin nye praksis med å sende ut på forhånd forslag til dato for avvikling av årsmøtet, og endra vedtekter til Norges Bondelag med framskyndet frist til innen 1. november hvert år for å holde årsmøtet i lokalt Bondelag, virker positivt for gjennomføring av årsmøterunden i M&R Bondelag.

Situasjonen i lokallagene:

Geiranger Bondelag: Fylkeskontoret har ikke registrert årsmøte i Geiranger etter år 2000. Det er ulikt syn blant medlemmene i Geiranger om laget skal fortsette som eget lag eller slå seg sammen med nabolag. Det er pr dag 7 medlemmer i Geiranger Bondelag. 2 medlemmer har adresse utenfor Geiranger – i Måløy og i Os ved Bergen. De fem andre har adresse Geiranger. Styremedlem Gunnhild Overvoll og organisasjonssjef Arnar Lyche har vært i kontakt med lokallagsleder, og blitt enige om at fylkeskontoret sender brev til alle 7 medlemmer i Geiranger Bondelag, der vi viser til at det ikke er holdt årsmøte på mange år, at fylkeslaget ser det mest

hensiktsmessig med sammenslåing, at det er medlemmer i Geiranger som ønsker overflytting til Eidsdal og Norddal, og at Eidsdal og Norddal Bondelag er positiv til sammenslåing. Alle medlemmer i Geiranger som **ikke ønsker sammenslåing** med Eidsdal og Norddal Bondelag melder fra til fylkeskontoret innen en gitt frist. De medlemmer som ikke varsler fylkeskontoret innen fristen tolkes som at de ønsker sammenslåing. Dersom det er flertall blant medlemmene i Geiranger, ordner fylkeskontoret med det praktiske m.h.t. sammenslåing.

Tingvoll Bondelag og Straumsnes Bondelag hadde i 2013 felles sted for årsmøtet og lagt opp til sammenslåing. Flertallet i årsmøtet i Straumsnes Bondelag sa nei til sammenslåing, Tingvoll sa ja. Lagene fortsatte som før i to lag. På årsmøtet 2014 greide ikke Tingvoll Bondelag å stille personer til styret i 2015. To sittende styremedlemmer gikk med på å sitte ett år til. De har nå mer eller mindre et ”sovende” styre kommende år for å holde litt av organisasjonen i gang, men at det kan bli vanskelig både å få avholdt årsmøte og få valgt nytt styre neste høst.

Og det ble gjort vedtak om at det skal arbeides med følgende i 2015:

1.- prioritet: Sammenslåing med Straumsnes Bondelag, 2. -prioritet: Nedlegging av Tingvoll Bondelag.

Fylkeskontoret har flere ganger i høst vært i kontakt med leder i Straumsnes Bondelag. De vurderer nå å innkalle til ekstraordinært møte i februar, der sammenslåing på nytt drøftes, selv om de har vedtaket fra årsmøtet i fjor.

For fylkeslaget er det ikke aktuelt å legge ned et lokallag, slik som Tingvoll nå vurderer.

Fylkeslaget må ta stilling til at vi på en eller annen måte må overføre medlemmene i Tingvoll til et annet lokallag, slik at medlemmene får et tilbud de har krav på gjennom et lokallag.

Sammenslutning er ikke nedlegging av lag. Laget sine medlemmer, arkiv og kapital blir bare slått sammen.

Tingvoll Bondelag har 90 medlemmer og Straumsnes Bondelag 71 medlemmer.

Follestaddalen Bondelag, som har 20 medlemmer, drøftet på årsmøtet i november sammenslåing. De vurderer å slå seg sammen med Hjørundfjord Bondelag.

Ny leder valgt i 9 lokallag; Ørskog, Valldal, Stranda, Molde, Nesset, Eide, Surnadal, Todalen, Smøla.

Deltakelse på årsmøtene: Lokale årsmøter er en viktig arena for meningsutveksling mellom medlemmer og signal fra lokallagene inn til fylkesstyret. Styremedlemmer og tilsette ved kontoret ønsker å delta på årsmøtet. Også i år fordelte styret i Møre og Romsdal Bondelag alle fylkesstyremedlemmene for deltakelse i alle lokallagsårsmøtene. Styret prøvde å fordele og prioritere lokallag hvor de ikke har vært på besøk tidligere.

Fylkeslaget har deltatt på 36 møter og møtt 37 lokallag (det vanlige er 20-25 årsmøter): Inge Martin Karlsvik (6), Anne Katrine Jensen (4), Arne Rekkedal (3), Gunnhild Overvoll (5), Trond Malmedal (4), Arnar Lyche (10), Atle Frantzen (1), Rose Bergslid (3).

Odd Helge Gangstad fikk beinbrudd og fem oppsatte årsmøter på han ble fordelt på andre i styret/kontoret.

Styremedlemmer og tilsette oppsummerte og rapporterte fra årsmøtene:

Innspillene som styremedlemmer og tilsette fikk med seg fra lokallagsårsmøtene ble referert på styremøtet, og blir tatt med i det videre arbeidet i fylkesstyret.

Sak 36/2014: Tildeling av «Aktivt Lokallagsmidlar» 2014 til lokallaga**Vedlegg:** Tilråding på bakgrunn av innkomne søknader **31 lag**

(27 lag i 2013, 25 lag i 2011, 23 lag i 2010, 27 lag i 2009, ikkje utdelt i 2008, 26 lag i 2007, 30 lag i 2006, 29 lag i 2005, 35 lag i 2004 og 30 lag i 2003).

Vedtak:

Styret slutter seg til forslaget til fordeling med de endringer som kom fram. Styret vil fordele kr **221.367** i Aktivt Lokallagsmidler for 2014 i samsvar med tilråding.

Fordelinga er basert på kr. 500 til alle lag som har uttalt seg om jordbruksavtalen og kr. 400 til anna prioritert aktivitet etter skjønn. I tillegg kr. 5.000 til lag som har arrangert Åpen Gard på gardsbruk, kr. 5.000 til Gjemnes Bondelag for ansvar for stor dyreutstilling på Dyregoddagane, og til fylkeslagets netto kostnader for annonsering av Åpen Gard.

Det er satt av midler til delfinansiering av skriving og trykking 100-års jubileumshefte i Surnadal Bondelag, midler til ekstra deltakelse fra lokallagene på ledermøtet, og midler til delfinansiering av "Rauma-prosjektet", som vil ha stor overføringsverdi til andre lokale Bondelag når det er gjennomført.

Styret er imponert og svært glad for de mange gode aktivitetene som er i lokallaga på utadretta tiltak, tilbud til medlemmene og medlemsverving. Laga får kopi av fordelingsdokumentet som også sier noe om aktiviteter i ulike lag. Neste år blir søknadsskjema sendt ut i oktober rundt årsmøtetida.

Saksutredning:

Fylkeslaget får hvert år tildelt midler til aktiviteter i lokallagene. Lokallagenes frist var satt til 20. november. Midler som ikke blir fordelt til lokallagene går inn i fylkeslagets regnskap.

Noen fylker fordeler hele beløpet til lokallagene, andre holder igjen deler i fylkeslaget til dekning av kostnader i forbindelse med regionale debattmøter og utadrettede arrangement.

Møre og Romsdal er tildelt kroner 154.687 i ordinære aktivitetsmidler for 2014.

Grunnlaget for fordeling av aktivitetsavhengige midler er fordelt etter følgende mal:

- Kroner 5.000 til hvert fylke
- 70% av resterende beløp etter antall medlemmer
- 30 % av resterende beløp etter antall lokallag

I tillegg er det satt av 3 mill kroner fra utbyttet fra Norges Bondelags kollektive forsikringsordninger for 2013 til ekstraordinær overføring til lokal- og fylkeslag i 2014. Av dette 20 kroner pr medlem som forutsettes stilt til disposisjon for lokallaga. Fylkesstyrene vedtar kriterier for bruk av midlene til lokallaga i eget fylke. **For Møre og Romsdal utgjør dette kr 66.680.**

Fylkesstyret drøftet bruken av den ekstraordinære støtten til lokallagene på styremøtet 3. oktober, og gjorde slikt vedtak:

Ekstraordinære midler til lokallagene legges på toppen av de øvrige midlene. Hele beløpet kr 221.367 fordeles på desembermøtet til lokallag etter søknad, og at noe av beløpet settes av til spesielle tiltak i lokallagene og ekstra deltakelse fra lokallagene på ledermøtet.

Styret skal fordele aktivitetsmidler på totalt kr 221.367 (kr 154.687 + kr 66.680)

Rauma-prosjektet: Det er også i år satt av midler til delfinansiering av ”Rauma-prosjektet” - utvikling av landbruket i en kommune, som vil ha stor overføringsverdi til andre lokale Bondelag når det er gjennomført. Beløpet gjelder ekstra arbeidsmøte på Holmemstranda på kr 6.850, samt reisekostnad og honorar for Christian Anton Smedshaug på oppsummeringsmøtet på Åndalsnes 20. november på kr 6.000.

100-års jubileumshefte Surnadal Bondelag: Rundt 100 bondelagsmedlemmer og gjester var samlet til 100-års jubileumsfest for Surnadal Bondelag i bondehuset i Stangvik. Surnadal Bondelag 100 år ble i tillegg markert med jubileumsbok. Det er ei imponerende historiebok Surnadal Bondelag og redaktør for jubileumsboka, Sverre Hatle, la ut for salg i lokale butikker. Bokverket er foruten historia til landbruket lokalt i Surnadal, også god omtale av landbruket regionalt og nasjonalt, og dermed viktig dokumentasjon for ettertida.

Tilsendt oversikt over kostnader for jubileumsfest og godtgjørelse til forfatter/trykking/skriving av historiebok er på kr 112.000. Salgsinntekter av boka (forutsatt salg av alle bøker) og beregnet sponning fra bedrifter lokalt i Surnadal er på kr 86.000.

Flere skolesett, totalt over 100 bøker, er gitt bort i gave til kommunen til bruk i barneskoler og ungdomsskoler i Surnadal. Pris for kjøp av bok i butikk er kr 150.

Fylkeskontoret foreslår at Surnadal Bondelag får støtte på kr 26.000 – jfr vedtaket om spesielle tiltak i lokallagene ved fordelingen av den ekstraordinære støtten til lokallagene.

Ekstra deltakelse på ledermøtet: Til ledermøtet 7. og 8. november på Stranda var hele lokallagsstyret innkalt, slik tradisjonen har vært de siste årene. Fra 11 lokallag møtte det i år to eller flere, totalt 19 deltakere i tillegg til leder fra lokallaget. Ledermøtet er opplæring og kompetanseheving av tillitsvalgte. Gjennomsnittlig kostnad pr deltaker var kr 2.000 x 19 deltakere = kr 38.000 (Oppholdskostnader kr 1.625 pr pers + felleskostnader + reisekostnader)

Åpen Gard er høyt prioritert av fylkeslagene, både til dekning til fylkeslagenes utgifter og utgifter i lokallagene. 3 arrangører av Åpen Gard får tilskudd på kr. 5.000 pr. arrangement, og Gjemnes Bondelag får kr 5.000 for ansvar for stor dyreutstilling på Dyregod-dagane.

Annonser Åpen Gard: Fylkeslagets netto kostnader er kr 5.875 (har mottatt tilskudd fra Gjensidige på kr 6.449).

Det er også i år forutsetning for tildeling at laget har søkt, med unntak av Åpen Gard og uttale til jordbruksforhandlingene. Det er forslag om kr 500 for uttale jordbruksforhandlingene og kr 400 pr. tiltak/aktivitet, i tillegg til at det er prioritert etter skjønn.

Fylkeskontoret registrerer at det stort sett er de samme lagene som søker hvert år. Dette tross i at midlene flere ganger er kunngjort for leder og styremedlemmene i lokallagene i god tid.

Fordelingsgrunnlag: Sum til fordeling: Kr 221.367

		Sum:
Uttale jordbruksforhandlingene Kr. 500-- x 31 lag	15.500	
Åpen Gard (Rindal BL, Molde BL, Todalen BL) Kr. 5.000,-- x 3 arr	15.000	
Støtte til Gjemnes Bondelag for dyreutstilling på Dyregod-dagane	5.000	
Anna prioritert aktivitet etter skjønn: 248 tiltak x kr 400,--	99.200	
Sum aktiviteter i lokallaga:		134.700
Annonsering Åpen Gard (fylkeslagets netto kostnader)		5.875
Delfinansiering av skriving og trykking 100-års jubileumshefte Surnadal BL		26.000
Ekstra deltakelse på ledermøtet – 19 deltakere x kr 2000		38.000
Delfinansiering av ”Rauma-prosjektet” for 2014		12.850
Disponibelt beløp		3.942
Sum fordelt		221.367

Sak 37/2014: Ledermøtet 7. og 8. nov 2014 – Oppsummering

Vedtak: Styret tar med seg det som kom fram i styret i sitt videre arbeid. Styret er godt fornøyd med arrangementet og sitter igjen med et positivt helhetsinntrykk. Både faglig og sosialt ble det et vellykket ledermøte med mye faglig påfyll. Et godt program ga motivasjon og inspirasjon til arbeidet i Bondelaget.

Vedlegg: Omtale og bilder fra Ledermøtet er lagt ut på heimesida.

Saksutredning:

Totalt deltok det 72 personer på Ledermøtet på Stranda Hotell.

Av disse 52 tillitsvalgte fra 33 lokale bondelag, 11 tillitsvalgte/tilsette fra fylkesstyret/-kontoret, årsmøteordstyrer, 1 medlem i valgnemnda som ikke er tillitsvalgte i lokallag og 7 innledere/gjester. 11 lokale Bondelag stilte med to eller flere deltakere, totalt 19 personer ekstra. Som en viktig del av Bondelagets satsing på tillitsvalgte på alle plan i organisasjonen, oppmodet fylkeslaget i invitasjonen alle lokale Bondelag i M&R om å møte med så mange styremedlemmer som mulig.

Oppsummering program:

Norges spiskammer: Ledermøtet på Stranda Hotell ble innledet av ordfører i Stranda, Jan Ove Tryggestad, bonde og tidligere styreleder i Tine Meieriet Vest. Han snakket om hvordan Bondelagene kan påvirke. Videre presenterte verdensarvkommunen Stranda som Norges spiskammer innen næringsmiddel.

Kunnskap og forståelse om forsikring: Magnar Kvalvåg fra Gjensidige Sykkylven snakket om kunnskap og forståelse om forsikring.

Tradisjonelt mjølkebruk: Fredag ettermiddag var avsatt til to interessante gardsbesøk. Første stopp var på et tradisjonelt mjølkebruk hos familien Skarbø. Her kom vi til en gard som ligger som ei stripe fra fjord til fjell og med flott beliggenhet med utsikt utover Geirangerfjorden. Kristine Skarbø og Carlos Ruiz Ramos, som er utdannet ingeniør fra Spania, tok over ved nyttår etter hennes foreldre Lars Helge og Eli Tjore Skarbø. Foreldra tar mye av den daglige drifta ennå. De står midt i en veivalgprosess for hva de skal satse på framover.

Gardsbruk med geit: Neste stopp var besøk på gardsbruk med geit, hos Claus Oskar (22) og faren Olger Teigen. De er i gang med generasjonsskifte på garden. Tilstede under besøket var også leder i Sunnlyven og Stranda Produsentlag, geitebonde Tor Lie, og produsentrådgiver i Tine, Steffen Nordang, som stilte med smaksprøver på smakfull geitost.

Middag på Paviljongen: Middagen om kvelden ble holdt på Paviljongen på Strandafjellet, med gondol til Roalden som ligger 1.042 meter over havet.

Næringspolitikk og praktisk arbeid: Lørdag startet ledermøtet med fokus på næringspolitikk og praktisk arbeid i forkant av valget i 2015 med innledning av fylkesleder Inge Martin Karlsvik. Neste post på programmet var drøfting av ideer og tanker om hvordan lokale bondelag kan arbeide. Innledere her var de tre siste års Aktive Lokallag i Møre og Romsdal Bondelag: leder i Rauma Bondelag, Anders Øverbø, tidligere leder i Surnadal Bondelag, Oddvar Mikkelsen, og leder i Vestnes Bondelag, Grete Skar Misfjord.

Landbruk og reiseliv: Ellen-Beate Wollen, markedssjef ved Strandafjellet Skisenter og Stranda Hotell, forfatter og tidligere matjournalist, holdt et engasjerende innlegg om landbruk og reiseliv. Norske råvarer står hennes hjerte nær.

Tørre å spørre: Prosjektleder i Norges Bondelag, Kaja Heltorp, holdt et engasjerende innlegg om Bondelagets vervekampanje ”Tørre å spørre”. Hun framhevet viktigheten av aktive lokallag og synlige lokallag. Og alle må tørre å spørre - fra hjerte til hjerte og ansikt til ansikt!

Rauma-prosjektet: Rådgiver i M&R Bondelag, Rose Bergslid, presenterte Rauma-prosjektet. Rauma Bondelag ønsker å bidra til at kommunen skal nå målet om økt matproduksjon, og har tatt initiativ til å lage en næringsstrategi for landbruket.

Fortsatt Gardsdrift: Prosjektleder Per Eldar Nakken i Fortsatt Gardsdrift fulgte opp forrige innlegg med å fortelle om det treårige prosjektet som skal bidra til videreføring av drift etter eier-/generasjonsskifte. Han har det første året i prosjektet vært i dialog med mange som nærmer seg pensjonsalder, og gjerne også den som tenker å overta.

Aktuelle saker: Styremedlem i Norges Bondelag, Einar Frogner, Hedmark, innledet til debatt om aktuelle næringspolitiske-, faglige- og organisasjonssaker.

I åpen post ble mange ulike temaer tatt opp: Rekruttering til melkeproduksjon, jordvern må ut av kommunepolitikernes hender, eksportstøtte og Jarlsberg-produksjon i Elnesvågen, vestlandsskogbruket og bygging av skogbilveger, samhandling mellom lokallagene og Norges Bondelag, norsk gras som ressurs og bruken av kraftfor, synlige tillitsvalgte i organisasjonen, fokus på økt produksjon også på småfe, friluftsløven.

Heimeside 11.11.2014: Inspirerende ledermøte på Stranda

Over 70 tillitsvalgte fra lokallagene og fylkeslaget, gjester og innledere deltok på det årlige ledermøtet i Møre og Romsdal Bondelag fredag 7. og lørdag 8. november, som i år var lagt til Stranda. Det ble et faglig og sosialt vellykket ledermøte med mye faglig påfyll, motivasjon og inspirasjon til arbeidet i Bondelaget.

Kommentarer fra kontoret:

- Godt program – og vellykket arrangement sosialt og faglig.
- Leder møtet skal være ei inspirasjonssamling som bygger organisasjonen og gjøre det lettere å ta tillitsverv lokalt når vi inviterer hele lokallagsstyret.
- Nyttig at leder møtet flytter på seg rundt om i fylket.
- Viktig at vi starter med gardsbesøk på dag 1, slik at deltakerne får god anledning til å bli kjent med hverandre og treffe andre kollegaer.

Kommentarer i fylkesstyret:

Fornuftig å starte innendørs med faglig program første dag.

Besøkte fine garder og fornuftig bønder.

Åpen Post ikke dårlig, men litt tammere enn året før.

Skulle ønske at fylkesstyremedlemmene var mer på hugget.

Gode innledere lørdag.

Sosialt veldig bra.

Positivt med mange yngre nye deltakere.

Viktig å løfte fram de nye i generaldebatten.

God kombinasjon faglig og sosialt på ledermøtet

God sosial setting er viktig for unge som er på vei inn i organisasjonen.

Viktig at vi klarer å trekke fram gode foredragsholdere lokalt, jfr ordfører og markedssjef.

Viktig hva deltakerne sitter igjen med etter ledermøtet, har de hatt det bra?

Generaldebatten kan gjøres mer spenstig, styremedlemmene forbereder dette på forhånd.

SAK 38/2014: Oppfølging av melkerapport og melkekonferansen**Vedtak:**

Møre og Romsdal Bondelag ber styret i Norges Bondelag behandle notatet som oppsummerer konferansen ”Norsk melk – nå og framover” som et landbrukspolitisk innspill.

Saksutredning:

Se også referatsak møter side 2 – ”Konferanse om norsk melk” 13. oktober

Mandag 13. oktober arrangerte Møre og Romsdal Bondelag og TINE konferansen ”Norsk Melk – nå og framover”. Norsk melkeproduksjon ble belyst fra ulike ståsted og gått kritisk i sømmene. Endringene er store men skjer gradvis, og vi står overfor noen viktige veivalg. I Møre og Romsdal er de aller fleste heltidsbønder melkeprodusenter. Denne produksjonen har derfor en særstilling hos oss.

Selv om denne konferansen ble arrangert i Molde, har problemstillingene som ble reist nasjonal interesse. Likeså arbeider de fleste innlederne med hele det norske landbruket som utgangspunkt. Med andre ord – denne konferansen kunne like gjerne vært arrangert i Oslo. Vi har fått mange positive tilbakemeldinger i ettertid. Til sammen greide innledere å presentere en virkelighetsforståelse som er et godt utgangspunkt for arbeidet videre.

Vedlagt er et kortfatta notat som oppsummerer konferansen og som peker på noen grep som må tas dersom vi skal nå fastsatte mål. Både medarrangører, innledere (unntatt Pål Farstad) og møteleder stiller seg bak innholdet. Vi tenker dette som et innspill til styret i Norges Bondelag.

Vedlegg til sak 38/2014: Notat/oppsummering av melkekonferanse

Møre Og Romsdal Bondelag**Notat**Vår dato
19.11.2014

Revisjon

Vår referanse
14/01204-1Utarbeidet av
Arnar Lyche

Til

Styret i Møre og Romsdal Bondelag

Kopi til

Norsk melkeproduksjon

TINE og Møre og Romsdal Bondelag arrangerte 13. oktober melkekonferansen "Norsk melk – nå og framover". Dersom næringa skal greie å påvirke egen framtid, må vi bli enige om hva vi vil. Bønder, forvaltning, rådgivere, forskere og politikere deltok på konferansen som samlet 140 deltakere.

Konferansen hadde fokus både på det som er bra i norsk melkeproduksjon og det som er krevende.

Innledere fra TINE var direktør Johnny Ødegård og fagsjef Harald Volden, samt lederen for Mastittlaboratoriet Liv Sølverød og veivalgsrådgiver Jo Helge Sunde. Fra Bioforsk Økologisk var rådgiver Rose Bergslid og forsker Håvard Steinshamn innledere og fra Bondelaget stilte fylkesleder i Sogn og Fjordane Per Hilleren og fylkesleder i Møre og Romsdal Inge Martin Karlsvik. Stortingsrepresentant Pål Farstad fra Venstre hadde avslutningsinnlegget før debatten, mens styremedlem i Norges Bondelag Einar Frogner oppsummerte.

Status

Melk er den viktigste enkeltproduksjon i norsk landbruk, og helt avgjørende for sysselsetting og bosetting. Siden 1990 er melkevolumet redusert med 30 prosent, men det har vært forholdsvis stabilt siden 2004. Markedet preges av kraftig importvekst, og Norge har gått fra å være en melkedrikkende til ostespisende nasjon.

Anslagsvis 50 prosent av engarealet i Norge går med til melkeproduksjon og kvigeoppdrett (2014). Inkludert storfekjøttproduksjon på melkebrukene økes tallet til 75 prosent. I 1990 var det 332 411 årskyr i Norge, mens det i 2013 var redusert til 229 414. En reduksjon på 31 prosent. Det har vært ei halvering av antall besetninger siste 12 år, og i 2014 er det i underkant av 10 000 besetninger i Norge. I Møre og Romsdal har en melkebonde sluttet hver 4. dag, det vil si 1200 siden år 2000. I 1990 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 13 årskyr per bruk, mens den i 2013 var på 24,2 årskyr per bruk. 75 prosent av melkeprodusentene har mindre enn 200 tonn i melkevot, og det er bare 6 prosent som har mer enn 400 tonn. Ca 65 prosent av besetningene er i bås fjøs, som skal fases helt ut innen 2034. I en spørreundersøkelse TINE gjennomførte i 2012 svarte 46 prosent at driftsbygningen er mest begrensende faktor for økt produksjon, mens 18 prosent oppga areal som mest begrensende. Avdrått per ku har økt med 23 prosent siden 2002, men hver ku eter likevel ikke vesentlig mer grovfôr enn før. Derfor må avdråttøkningen forklares med økt kraftfôr.

Norge ligger i verdenstoppen i melkekvalitet. På tross av små besetningsstørrelser og lange transportavstander har vi god melkekvalitet med lavt bakterietall. Vi har god kontroll på medisinbruken. Antibiotikabruken er kraftig redusert.

Dagens rammevilkår legger til rette for sterk strukturendring. Mange av de som satser 3-dobler melkeproduksjonen. Fullt fjøs og høy avdrått er nødvendig for å få økonomien til å gå rundt. Grovfôrkostnadene øker med økende avstand fra driftsbygningen.

Utfordringer/diskusjon

Målet er økt norsk melkeproduksjon i takt med etterspørselen fra en voksende befolkning. For å få dette til må vi ha en livskraftig melkeproduksjon over hele landet, og å opprettholde den geografiske produksjonsfordelingen.

Melkemarkedet er i endring. Økningen i etterspørselen dekkes av import og stadig mer makt samles i matkjedene. Et sterkt tollvern er helt nødvendig for å sikre avsetning av melk.

For enkeltprodusenten er det lønnsomt å øke ytelsen. Dersom årsavdrått per ku øker fra dagens 7700 liter til 9000 liter, samtidig som totalproduksjonen er uendret, vil vi trenge bare 180 000 melkekyr mot dagens 230 000. Disse kyrne vil trenge 1,9 millioner dekar grovfôr, mot ca 2,6 millioner dekar i dag. Det blir en stor utfordring å holde frigjort grovfôrareal i drift. Hvilke dyr skal ete graset fra de 700 000 dekar som blir til overs? Og dersom det totale melkevolumet samtidig skulle falle fra dagens 1500 millioner liter til 1300 millioner liter vil melkebruka gå fra å behøve 75 prosent av engarealet til 42 prosent. Det vil i så fall bli svært dramatisk for norske bygder.

I gjennomsnitt er norskandelen i kraftfôret på 63 prosent. Men for ei ku som melker 9000 liter må det brukes andre typer fôrråvarer enn til ei ku som melker 7000 liter, og disse råvarene må vi importere. Dermed vil også norskandelen synke og kraftfôrimporten øke, ved økt avdrått.

Konklusjon

Det er bedriftsøkonomisk lønnsomt for bonden å gjøre motsatt av målet for landbrukspolitikken, og dette preger utviklingen i landbruket. Stadig høyere avdrått innebærer økt import av fôrråvarer og redusert bruk av norske ressurser. Det er bedriftslederens ansvar å drive mest mulig lønnsomt. Derfor må virkemiddelbruken i landbruket innrettes slik at det blir bedre samsvar mellom nasjonale mål og lønnsomhet for enkeltbonden.

Gjennomsnittskvota er på ca 160 tonn og 75 prosent av melkeprodusentene har kvote på 200 tonn og mindre, og 65 prosent av brukene har fortsatt båsfjøs. Mer investeringsstøtte trengs dersom vi skal få til å reinvestere innenfor en struktur som vår geografi tillater. Dagens rammevilkår legger ikke til rette for investeringer i melkefjøs mellom 25 og 35 melkekyr. Dette er en kjempeutfordring i forhold til målet om en livskraftig melkeproduksjon over hele landet.

Sak 39/2014: Møteplan/aktiviteter fylkeslaget og møtedatoer for styremøte

Vedtak: Styremøtene og andre aktiviteter blir på de datoene som er fastsatt:

- **Januar/februar: Møter med politiske partier.**
- **Torsdag 29. januar: styremøte** (budsjett innretning)
- **Onsdag 11. februar: Styremøte** Årsmelding, regnskap, sakliste, program, årsmøtesaker
- **Onsdag 11. mars: Styremøte** med samvirke om uttale jordbruksforhandlingene.
- **Onsdag 15. og torsdag 16. april: Styremøte**
- **Mandag 1. juni: Styremøte og møte med årsmøteutsendingene** til NB-årsmøtet
- **11. og 12. november:** M&R Bondelag legger ledermøtet 2015 til Bondestevnet på Scandic Hell.

Saksutredning:

Styret drøfter hva en skal prioritere av aktiviteter i januar 2015. Alternativ: A) Regionmøter med lokallagene, B) Møter med politiske partier/politikere, C) Kun fylkesstyremøte i januar.

A) Regionmøter med lokallagene i januar 2015

Svært mange fylkeslag holder i januar hvert år regionmøter med lokallagsstyrene som en viktig del av den interne kommunikasjonen. Aktuelle tema kan være jordbruksforhandlingene og ny regjering, studiearbeidet med uttale til jordbruksforhandlingene, lokallagsarbeidet, medlemsverving og hva som er viktig at lokallagene prioriterer framover våren inkl politisk arbeid før kommune- og fylkestingsvalget, og aksjonsplanlegging.

Fram til 2009 var det fast tradisjon i Møre og Romsdal Bondelag å holde 4-5 samrådsmøter med lokallagsstyrene en av de første ukene i januar. Totalt samlet disse møtene over 100 deltakere. Fylkesleder og org.-sjef deltok på alle møtene.

Møteplan kan være: Dag 1: dagmøte i Ørsta og kveldsmøte i Ørskog, og Dag 2: dagmøte i Molde og kveldsmøte på Aspøya i Tingvoll. Lokallaga møter der det passer best å møte. Styret må drøfte om vi skal ha regionmøter, og om flere fra styret/kontoret enn bare leder og org.-sjef skal delta.

B) Møter med politiske partier/politikere

Kommune- og fylkestingsvalget 2015 er blant prioriterte saker 2014/2015 som er vedtatt av styret i Norges Bondelag.

Politikerkontakt fram til kommune- og fylkestingsvalget ble drøftet i fylkesstyret 29. august (SAK 26/2014), der det ble pekt på at arbeidsutvalget i Bondelaget skulle avtale møter med fylkesstyrene i partier vi ikke hatt møter med siste årene. Vurdere også arbeidsmøte med leder og sekretær i noen partier vi jevnlig har hatt møter med.

Politikerkontakt fram til kommune- og fylkestingsvalget er blant sakene fylkeslaget ikke har fått tid til å følge godt nok opp i høst.

Styret må drøfte om vi skal prioritere møter med politiske partier framfor regionmøter.

Kommentarer i styret:

På regionmøter kan vi få med lokallag som har liten aktivitet

Viktig med slike møter i et valgår.

Styret/arbeidsutvalget bør prioritere politiske partier framfor regionmøter i januar og februar.

Møtedatoer for styremøta:

Fylkesårsmøtet blir holdt på Seilet Hotell i Molde fredag 6. mars og lørdag 7. mars. Sakspapir og årsmelding m.m. må da sendes utsendingene ca. fredag 28. februar.

Det må holdes et styremøte i februar for behandling av årsmelding, regnskap, sakliste, program og saker til årsmøtet. Trykking årsmelding bør starte senest mandag 23. februar.

Fylkesleder Inge Martin Karlsvik er på tur til Malawi i perioden 13.-23. februar.

Datoer:

- **Januar/februar: Møter med politiske partier.**
- **Torsdag 29. januar: styremøte** (budsjett innretning)
- **Onsdag 11. februar: Styremøte** Årsmelding, regnskap, sakliste, program og saker til årsmøtet. (Det er vinterferie i skolen i uke 8 – (16.-20. februar 2015))

Styremøte med samvirke om uttale til jordbruksforhandlingene:

Onsdag 11. mars (uke 11): Styremøte med samvirke om uttale jordbruksforhandlingene.

Lokallagas frist for uttale er 15. februar. Norges Bondelag sender ut fylkesvise rapporter basert på lokallagas svar via QuestBack, i uke 8, dvs. i perioden 16.-20. februar. Fylkeslaga sin frist for å sende uttale til Norges Bondelag er **13. mars**. Ved å ha dette møtet etter fylkesårsmøtet, kan vi ha programpost i årsmøtet der utsendingene kommer med innspill til styret.

Styremøte i april

- Felleskjøp-uka i Molde i uke 16 - onsdag 15. og torsdag 16. april.
- Påska er fra søndag 29. mars til mandag 6. april).
- Årsmøte NR Felleskjøp 9. april

På fylkesstyremøtet 3. oktober, SAK 30/2014, om ekstraordinær utbetaling til fylkes- og lokallag, drøftet styret og vedtok å sette av kr 25.000 til felles styremøte neste år med annet fylkeslag. Det ble informert bl.a. om at det har vært noen tanker om dette.

- **15. og 16. april: Styremøte:** Fylkesleder og kontoret arbeider videre med planer.

Styremøte i mai/juni

Styremøte og møte med årsmøteutsendingene **mandag 1. juni** (Årsmøtet er 10.-11. juni)

Ledermøtet 2015/Bondestevne 2015

Det er planer om Bondestevne i Trøndelag 11. og 12. november 2015 på Scandic Hell.

Samarbeidsrådet i Midt-Norge skal ha møte 30. januar og vil da drøfte forslag på program og budsjett for Bondestevne 2015. Organisasjoner som er med i planlegginga: Bondelaga i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal, Tine Midt-Norge, Nortura, Felleskjøpet Agri, Felleskjøpet Nordmøre og Romsdal, Landbruksrådgivninga, SNS Nordenfjeldske.

Det er tidligere bestemt at dag 1 skal være felles for alle organisasjonene (temakonferanse)

På dag 2 blir det separate møter (ledermøter) i organisasjonene, her er hver enkelt organisasjon ansvarlig for økonomi og program. Det vil også være mulighet å tilby fagkurs (åpent for alle) på dag 2.

Styret drøftet om vi skal delta med ledermøtet vårt på bondestevnet i Trøndelag, eller om vi skal ha eget ledermøte i Møre og Romsdal i tillegg.

Vedtak: M&R Bondelag legger ledermøtet 2015 til Bondestevnet.

SAK 40/2014: Fylkeslagets økonomi – rapport

Vedlegg: Økonomirapport pr 2. desember 2014

Vedtak: Saka blir tatt til orientering.

Saksutredning:

Regnskapet viser god margin med tanke på overskudd.

Avdeling 8103 Fylkesleder

Fortsatt god margin i forhold til budsjett. Kr 54 072 i differanse

Avdeling 8105 Opplæring tillitsvalgte

Budsjettet er overskredet med kr 12 784.

Avdeling 8110 Styret

Fortsatt god margin i forhold til budsjett. Kr 117 281 i differanse

Avdeling 8113 Årsmøtet

Vi har truffet svært godt i forhold til budsjett.

Avdeling 8112 Ledermøte

Budsjettet er overskredet med kr 37 491. Dette kompenseres via lokallagsmidler.

Avdeling 8125 Utadretta virksomhet

Budsjettet er overskredet med kr 33 425.

Avdeling 8132 Unge bønder

Arrangementet viser et underskudd på kr 62 313, og dette er ikke budsjettet. Dette kompenseres ved ekstrabevilgning.

Protokoll fra styremøtet 3. oktober 2014:***SAK 30/2014: Ekstraordinær utbetaling til fylkes- og lokallag*****Vedtak:**

Ekstraordinære midler til fylkeslaget på kr. 100.000 brukes til samling Unge Bønder, utadrettet virksomhet og kr 25.000 til felles styremøte neste år med annet fylkeslag.

Ekstraordinære midler til lokallagene legges på toppen av de øvrige midlene. Hele beløpet kr 221.367 fordeles på desembermøtet til lokallag etter søknad, og at noe av beløpet settes av til spesielle tiltak i lokallagene og ekstra deltakelse fra lokallagene på ledermøtet.

SAK 41/2014: Malawi-prosjektet**Vedtak:**

Fylkeslaget støtter Malawiprojektet for 2014 med kr 10.000.

Saksutredning:

Fylkesstyret gjorde på møte i desember 2013 i SAK 46/2013 vedtak om å støtte Malawiprojektet: Styret i Møre og Romsdal Bondelag støtter utviklingsprosjektet i Malawi ved å kjøpe et Gavekort på 30 griser, kostnad kr 10.400.

3. desember 2014 kom det på nytt e-post fra Norges Bondelag der fylkeslagene oppfordres til å gi en julegave til prosjektet vårt i Malawi, bønder støtter bønder.

En del fylkeslag har vært flinke til å arrangere utlodninger eller innsamlinger osv i forbindelse med arrangementer i fylkeslagets regi, men Norges Bondelag mangler fortsatt en del penger for å nå målet om å samle inn kr. 200.000 gjennom organisasjonen vår. Et tjuetalls lokallag har også gitt gaver.

Fylkeslaget oppfordres derfor til å gi en julegave til noen som trenger det!

Fylkeskontoret vil før jul sende oppfordringen videre til lokallagene i Møre og Romsdal.

SAK 42/2014: Revisjon av Regionalt næringsprogram for 2015**Vedtak**

Det ser ut til å være et gap mellom regjeringens ambisjon om å støtte de som vil vokse, og det reelle behovet med tanke på å holde jordbruksarealene i hevd og produsere på norske ressurser.

Med bakgrunn i den generelle kostnadsveksten foreslår Møre og Romsdal Bondelag følgende:

- For prosjekter med inntil kr 1 100 000 i kostnadsoverslag blir det gitt 30 prosent i tilskudd, og ikke rentestøtte.
- For prosjekt med over kr 1 100 000 blir det gitt 20 prosent tilskudd, avgrenset oppover til maks kr 1 100 000 i tilskudd (dette svarer til kr 5 500 000 i kostnadsoverslag). For disse prosjektene blir det gitt rentestøtte på 75 prosent av godkjent kostnadsoverslag, uten avgrensning oppover.
- Etablerertilskudd ved generasjonsskifte er avgrenset til å gjelde investeringer med kostnadsgrænse på kr 1 500 000. Søker kan få opp til 40 prosent tilskudd av godkjent kostnad.

Saksutredning:**Forslag til satser fra fylkesmannen:**

- Ingen tilskudd til søknader men mindre enn kr 500 000 i kostnadsoverslag.
- For prosjekter mellom kr 500 000 og 1 500 000 blir det gitt 30 prosent i tilskudd, og ikke rentestøtte.
- For prosjekt med over kr 1 500 000 blir det gitt 20 prosent tilskudd, avgrenset oppover til maks kr 1 500 000 i tilskudd (dette svarer til kr 7 500 000 i kostnadsoverslag). For disse prosjektene blir det gitt rentestøtte på 75 prosent av godkjent kostnadsoverslag, uten avgrensning oppover.
- Etablerertilskudd ved generasjonsskifte er avgrenset til å gjelde investeringer med kostnadsgrænse på kr 1 500 000. Søker kan få opp til 40 prosent tilskudd av godkjent kostnad.

Noen kommentarer i samrådsmøte:

Inge Martin: Ufordrene med trappetrinn i satsene. For prosjekt med kostnadsoverslag rundt et trinn, kan det slå tilfeldig ut om prosjektet kommer under eller over streken.

Inge Martin: Endrede kriterier kan gi endret sammensetning i søkermassen. Skeptisk til generelt golv – kan blant annet gå ut over investeringer i gjødselanlegg. Rentestøtte er ut fra rentesatene i dag omtrent verdiløst.

Eivind Ryste: Bør vi lytte enda mer til nasjonal politikk som klart går mot større bruk, og ikke sette et eventuelt tak så langt ned?

Stein Brubæk: Vi tok brudd i jordbruksforhandlingene, og stiller oss ikke bak avtalen. Går mot å sette inn golv. Kan gå for tak på 1,1 mill – litt økning.

Bjarne Øygaard: Innovasjon Norge forholder seg til jordbruksoppkjøret. IN har foreslått tak på 2 mill. Om golv: Foretak bør klare investeringer i tak på eget gjødsellager selv.

Sivert Gravem: Balansen mellom investeringstilskudd og rentestøtte må passe. Tak på 1,5 mill kan få med flere. Forventer redusert ramme til Møre og Romsdal i 2015. Skal vi ha søknadsfrist? Skal vi differensierte tilskudd avhengig av investeringsobjekt?

Det er viktig å få avklart hvordan nabofylkene velger sine forutsetninger for investeringsmidlene.

Vurdering/diskusjon:

Forslaget fra fylkesmannen innebærer at grensen heves fra 1 mill til 1,5 mill i kostnadsoverslag for saker som har rett til 30 prosent tilskudd, og ikke rentestøtte. Dyrere prosjekt får 20 prosent i tilskudd og rentestøtte med inntil 75 prosent av kostnadsoverslaget. Nytt er også at utbygningssaker med mindre enn 500 000 i kostnadsoverslag faller utenfor ordningen. Maks tilskudd økes også fra 1 mill til 1,5 mill. Dette innebærer en dreining av midlene mot større og mer kostnadskrevende utbygginger. Regjeringen sier: *Skal målet om økt matproduksjon nås, er det viktig å støtte de som vil vokse.* Spørsmålet er om dette treffer bedre behovet?

På melkekonferansen arrangert av Møre og Romsdal Bondelag ble det slått fast at dagens rammevilkår i melkeproduksjonen ikke legger til rette for investeringer i melkefjøs mellom 25 og 35 kyr, og at dette er ei «kjempeutfordring» i forhold til målet om å bevare de marginale områda sin relative andel av mjølkeproduksjonen i framtida.

SAK 43/2014: Strategi for endring av RMP

Vedtak:

Møre og Romsdal Bondelag støtter Fylkesmannens forslag til endringer i RMP.

Vedlegg:

Orientering om revisjon av Regionalt miljøprogram for 2015

Saksutredning:

Forslag til endringer fra Fylkesmannen:

- Forskrift, og dermed krav, om miljøplan blir opphevet. Kravet om gjødselplan blir innarbeidet i forskrift om produksjonstilskudd, og miljøkravene overføres til HMS-rgelverket.
- Det er krav om å omorganisere beitelagene til SA. For å stimulere og styrke beitelagene gis det støtte til omorganisering og høyere satser for småfe.
- Tilskudd til beite av kystlynghei fases ut.
- Tilskudd til forenklet jordarbeiding gjelder kun i områder med erosjonsrisiko.

Saken ble diskutert på samrådsmøte med Fylkesmannen. Møre og Romsdal Bondelag hadde da ingen vesentlige innvendinger til forslaget.

SAK.44/2014: Innspill til jordbruksforhandlingene 2015

Vedtak: Kontoret arbeider videre med utkast til uttale 2015. Styret tar med seg synspunkter og vurderinger som kom fram i styrets drøfting til styremøtene på nyåret. Styret sender i desember forslag til uttale for jordbruksforhandlingene 2015 til lokallagene for høringsinnspill til fylkeslaget. Høringsfrist 15. februar 2015.

Vedlegg:

- Justert uttale pr 2. des.2014 på M&R Bondelags uttale jordbruksforhandlingene 2014.
- Uttale fra møte 2. desember 2014 i regional- og næringsutvalget i M&R – innspill til jordbruksforhandlingene 2015.
- 52 spørsmål i studieheftet til Norges Bondelag.

Saksutgreiing

Det var tenkt at styret skulle utarbeide 10 spørsmål fylkeslaget ønsker svar på fra lokallagene. Men vi ser nå at det utsendte studieheftet fra Norges Bondelag inneholder 52 spørsmål som lokallagene kan svare på enten via Questback eller sende skriftelig direkte til fylkeslaget. For å unngå ”forvirring”, bør det derfor ikke fra Møre og Romsdal sendes ut ytterligere flere spørsmål, men heller peke på spørsmål i studieheftet vi ønsker særlig svar på fra lokallagene.

Behandlingsmåte

- Norges Bondelag sendte 1. desember ut til leder i alle lokale Bondelag 7 eks av **studiematerialet ”Jordbruksoppgjøret 2015 – hvor går veien nå”** Dette heftet er til oppslag og til bruk i studieringer som grunnlag for studie- og høringsarbeid før jordbruksforhandlingene 2015.
- Sammen med studieheftet sendte Norges Bondelag også ut 52 spørsmål fra heftet.
- Styret drøfter på møtet 9. og 10. desember foreløpig utkast til uttale. Disse vurderingene blir sammen med fylkeslagets prioriterte spørsmål i studieheftet sendt til lokallagene i samband med lagene sitt arbeid for jordbruksforhandlingene 2015.
- Lokallagene sin frist for høringsinnspill til M&R Bondelag er **15. februar 2015**.
- Det oppfordres til å rapportere arbeidet som studiering, da dette gir støtte både til lokallaget og til Norges Bondelag. Lokallag som sender skjema i posten får grunntilskudd på kr 500 per ring. Lokallag som bruker KursAdmin får kr 10 per time i tillegg.
- I år er det lagt opp til høringsinnspill i QuestBack. Leder i lokallaget får tilsendt elektronisk link til svarskjema der svar og kommentarer kan legges inn. Frist for svar er 15. februar. QuestBack gjør at Norges Bondelag enkelt kan ta ut rapporter over svar og tilbakemeldinger til hvert fylke slik at de kan bygge sine innspill ut fra lokallagas svar.
- Det er også mulig å sende egen høring per brev eller e-post dersom lokallaget ønsker det. Dette sendes direkte til fylkeslaget. Hvert lokallag skal bare avgi ett innspill som gjenspeiler hva som er diskutert i studieringen, enten via QuestBack eller direkte til fylkeslaget.
- Lokallagene blir oppmodet om i tillegg til å svare på spørsmålene i studieheftet også å sende til fylkeslaget skriftelige merknader og endringer på fylkeslagets utkast til uttale, gjerne oppsatt i kulepunkt. **Frist til fylkeslaget innen 15. februar.**
- Fylkeskontoret utarbeider etter fristen 15. februar utkast til uttale 2015. Norges Bondelag vil sende ut fylkesvise rapporter, basert på lokallagas svar via QuestBack, i uke 8, dvs. i perioden 16.-20. februar.
- Fylkesstyret har møte **11. mars** med samvirke om uttale til jordbruksforhandlingene.
- Fylkeslagenes frist for å sende uttale **til Norges Bondelag er 13. mars 2015**.